

Duurzaam zorgen voor monumenten en erfgoed van Midden-Delfland!

Lesbrief Kindermonumentendag groep 7 van de basisscholen Midden-Delfland 2022

Deze lesbrief is een voorbereiding op **Kindermonumentendag**. Je leert wat **monumenten** zijn en wat **erfgoed** is en waar je dat vindt in Midden-Delfland. En je gaat ontdekken hoe we 'duurzaam' met onze monumenten en het erfgoed kunnen omgaan om ze te kunnen behouden voor de toekomst. Je zoekt zelf of samen met een andere leerling de antwoorden op de vragen En als je iets niet begrijpt, dan vraag je het aan de meester of juf.

Veel plezier! Rina Visser/Historische Vereniging Oud-Schipluiden 2022

Inleiding

Tijdens Kindermonumentendag ga je echte **monumenten bezoeken** en ga je **erfgoed** bekijken. De mensen die in een monument wonen of erfgoed beheren zijn daar heel trots op. Ze willen het je graag laten zien en erover vertellen. En dat levert hele bijzondere verhalen op!

Met elkaar zijn we trots op het mooie Midden-Delfland gebied, waarin we wonen, werken, naar school gaan en waar we dagelijks van genieten.

Waar geniet jij het meest van in Midden-Delfland?

Laat je inspireren door de foto's! Maar er is nog veel meer om van te genieten in Midden-Delfland!

Waarvan geniet jij het meest in Midden-Delfland? En waarom?

Tip: Denk aan wat je ziet of doet, maar ook wat je ervaart en waar je blij of enthousiast van wordt!

Ik geniet in Midden-Delfland het meest van
.....
.....

Omdat

.....

Vraag 1 Over Monumenten en Erfgoed

Monumenten zijn oude en bijzondere gebouwen of bouwoBJECTEN, zoals huizen, kastelen, kerken of boerderijen, maar bijvoorbeeld ook herbergen, bruggen en molens. En dat niet alleen. Het gaat ook om **historische objecten** en **oude gebruiken** en **tradities** die we belangrijk vinden om te bewaren en te blijven gebruiken. Omdat het om zoveel verschillende dingen gaat, wordt nu vaak het woord **erfgoed** gebruikt.

Vraag 1a

Ook in Midden-Delfland zijn veel monumenten. De drie afgebeelde monumenten staan in een van de dorpen van Midden-Delfland: Schipluiden, Maasland en Den Hoorn. Herken je ze?

Afb. 1

Afb. 2

Afb. 3

Afb. 1 is een in

Afb. 2 is een in

Afb.3 is een in

Ken jij nog andere monumenten in het dorp waar jij woont? Noem er nog 1.

.....in.....

Erfgoed

Erfgoed staat voor alles wat onze voorouders ons nalaten en wat we de moeite waard vinden om te bewaren voor onze kinderen en kleinkinderen. Dus niet alleen gebouwen kunnen 'monumenten' zijn, maar ook andere objecten.

Bijvoorbeeld **schepen**, zoals de oude Westlanders (afb 4) en een oude boerenkar (afb 5). Dat noemen we **mobiel erfgoed**. Erfgoed dus, dat zich kan verplaatsen. Op het water, in de lucht of op de grond.

Ook in Midden-Delfland hebben we *mobiel erfgoed*!

Afb.4 Westlanders

Afb.5 Boerenkar

Vraag 1b

Noem nog een voorbeeld van *mobiel erfgoed*. Het hoeft niet in Midden-Delfland te zijn, maar het mag natuurlijk wel.

Ook het landschap van Midden-Delfland is erfgoed!

Het landschap van Midden-Delfland is al eeuwen oud. We noemen dat *natuurlijk erfgoed*.

Nog steeds zijn er dingen in het landschap te zien uit die vroegere tijd, zoals de polders, de sloten, de wegen, de weides, de knotwilgen. En samen met de oude boerderijen, molens, bruggetjes en natuurlijk de koeien maken ze het landschap zo bijzonder! En dat willen we graag zo houden! Daarom is het belangrijk om *duurzaam* te blijven zorgen voor de natuur, het landschap én erfgoed van Midden-Delfland!

Duurzaamheid – wat is dat?

In eenvoudige taal betekent duurzaamheid '*dat er blijde mensen en dieren zijn op een gezonde aarde, nu en in de toekomst! En dat er altijd genoeg is voor iedereen, zoals genoeg natuur, genoeg grondstoffen, genoeg voedsel*'. Dat betekent dus dat we goed voor de aarde moeten zorgen. En vooral veel beter dan we nu doen.... Want zoals we nu met de aarde omgaan, is niet zoals dat zou moeten....

Kijk maar eens naar dit filmpje over de geschiedenis van het afval.

[Schooltv: De geschiedenis van het afval - Hoe kwamen mensen er vroeger van af?](#)

Het filmpje laat duidelijk zien wat een afvalberg wij ervan gemaakt hebben!

Gelukkig zijn er steeds meer volwassenen en kinderen bewuster bezig om duurzamer om te gaan met afval en met energie!

En iedereen kan meedoen, want alle beetjes helpen!

Kijk maar eens naar de afbeeldingen hieronder.

Afb.6

Afb. 7

Afb. 8

Afb 9

Vraag 2

Wat zie je op de afbeeldingen wat je thuis en in je eigen omgeving kunt doen voor een duurzame aarde? Schrijf het hieronder op.

Afb. 6 Afb. 7

Afb. 8 Afb 9

Hoe help jij de aarde duurzamer te maken?

Ik help mee door.....
.....

Erfgoed en duurzaamheid

Het is belangrijk om ook met ons **erfgoed** duurzaam om te gaan. Zodat we het behouden voor andere generaties, die er dan ook van kunnen genieten!

Monumenten kunnen we 'verduurzamen', door ze te isoleren, zodat ze zo min mogelijk energie gebruiken. Ook is het belangrijk om monumenten niet af te breken of te vernietigen, maar een **andere bestemming** te geven. Zo kan een oude boerderij een kantoor of woonhuis worden; een oud gemeentehuis een kantoor of restaurant. In Schipluiden werd een oud tramstation van de Westlandse Stoomtramweg Maatschappij (WSM) een museum, namelijk Museum Het Tramstation.

afb 10 Van WSM tramstation Schipluiden

naar

afb 11 Museum Het Tramstation

Vraag 3 In het dorp waar jij woont, is vast ook een voorbeeld te geven van een monument dat een andere bestemming heeft gekregen.

(als je het niet meteen weet, mag je het ook opzoeken op internet of medeleerlingen vragen. En als het niet lukt mag je het ook de juf of meester vragen!)

In Den Hoorn/Maasland/Schipluiden (omcirkel jouw dorp)

Monument:

Andere bestemming

Boeren en duurzaamheid

Het Midden-Delflandgebied bestaat grotendeels uit grasland dat op klei- en veengronden ligt. En dat is goede grond om koeien op te houden en groenten te verbouwen.

De boeren van Midden-Delfland zorgen al eeuwenlang voor het voedsel voor de omliggende steden. Daarom zijn er hier zoveel boerderijen te vinden. Veel boerderijen zijn **monumenten**, sommige zijn al meer dan 300 jaar oud, zoals boerderij Abbestee (afb. 12)

Vraag 4 De plek waar een boerderij vroeger werd gebouwd, werd zorgvuldig gekozen: wat hoger gelegen en dicht bij water.

Weet jij waarom voor het bouwen van de boerderij vroeger gekozen werd voor

- a. een hoger gelegen plek? Omdat
- b. en dicht bij het water? Omdat

afb. 12 Boerderij Abbestee uit 1646, Schipluiden. Het originele karakter van de boerderij met het erf wordt met zorg in stand gehouden door de bewoners.

Werken en leven op de boerderij - vroeger en nu

Vroeger had een boer vaak maar **10 tot 12 koeien**. Daarmee verdiende hij genoeg geld om met zijn vrouw en kinderen van te kunnen leven. Hij molk de koeien met de hand en bewerkte het land met behulp van gereedschap en paardenkracht. In de moestuin verbouwden ze zelf hun *groenten en fruit*. Het *vlees* en *zuivel* kwamen van de eigen veestapel. De melk werd bewaard in een koele kelder op de boerderij.

Met *hout* afkomstig van bomen op het land, zoals knotwilgen en essen, werd het fornuis en de kachel gestookt. En een *waterput* zorgde voor vers water.

De boeren leefden dus zoveel mogelijk van alles wat het land te bieden had! Zo bespaarden ze heel wat energie en ook afval! Tegenwoordig gaat het er anders aan toe!

Kijk maar eens goed naar onderstaande negen afbeeldingen.

afb. 1

afb. 2

afb. 3

afb. 4

afb. 5

afb. 6

afb. 7

afb. 8

afb. 9

Schrijf bij de afbeeldingen wat je ziet. Beantwoord daarna vraag 5.

Vraag 5 Hoe ging het vroeger en hoe gaat het nu?

Op de negen afbeeldingen zie je twee belangrijke werkzaamheden van de boer afgebeeld.

Hoe het vroeger ging en zoals het nu gaat.

Wat hoort waarbij?

5a Schrijf hieronder de twee werkzaamheden van de boer hieronder op en geef aan welke afbeeldingen erbij horen zoals het vroeger ging en zoals het nu gaat.

1.

1a De afbeeldingen nummers horen bij hoe het **vroeger** ging en zoals het **nu** gaat.

2

2a De afbeeldingen nummers horen bij hoe het **vroeger** ging en zoals het **nu** gaat.

5b Welke manier van werken is duurzamer? Zoals het vroeger ging of nu?

Omcirkel hieronder het juiste antwoord en schrijf op waarom het duurzamer is.

1. vroeger / nu is duurzamer, omdat

2. vroeger / nu is duurzamer, omdat

Immaterieel erfgoed - Inmaken of wecken

Hoe zorgden de mensen vroeger, toen er nog geen koelkast, vriezer, blikken of potten waren dat er ook in de winter voldoende aan groenten en fruit te eten was?

Gelukkig was er een slimme meneer die ontdekte dat je groenten en fruit kon inmaken, waardoor het veel langer bewaard kon worden. Soms wel jaren! Dat heet '**wecken**', genoemd naar meneer Weck, die het wecken populair heeft gemaakt. Glazen potten met b.v. groenten werden door middel van een rubberen ring afgesloten en daarna verhit. Het voedsel werd zo 'geweckt' en kon voor langere tijd bewaard blijven.

Wecken gebeurt over de hele wereld! Daarom is het '**immaterieel erfgoed**', een *traditie* die we graag willen behouden. Nu is er weer meer aandacht voor '**wecken**', omdat het 'duurzaam' is. Je gooit minder weg, hoeft geen producten in pot of blik te kopen of verse producten die niet lokaal zijn.

Vraag 6. Je weet nu wat **immaterieel erfgoed** is. Dat zijn oude tradities en gebruiken die we in ere willen houden. Zoals weken, maar ook Koninginnedag – nu Koningsdag.

6a Ken jij nog een gebruik of traditie van vroeger wat we nog steeds in ere houden?

.....

6b Ken jij een nieuw gebruik of traditie van deze tijd wat jij in ere zou willen houden?

.....

Vervoer en duurzaamheid

In de afgelopen 150 jaar is er heel veel veranderd in het vervoer. Van schuit tot vrachtwagen en trein. En van paard (en wagen) tot de auto. Veel van deze oude vaar- of voertuigen zijn **mobiel erfgoed**. Ze ‘vertellen’ ons hoe het vervoer van mensen of goederen en producten vroeger ging. Het was duurzamer, maar het kostte wel meer tijd en vaak ook andere voorzieningen.

Het vervoer van mensen en goederen – de trekvaart en de trekschuit

Het **water** was tot de vorige eeuw de belangrijkste transportroute van Midden- Delfland. Producten als bier, boter, kaas, graan en groente, maar ook bouwmaterialen werden lange tijd uitsluitend over water vervoerd.

Om mensen en goederen naar de stad of elders te brengen werd gebruik gemaakt van **trekschuiten**.

Afb. 13 Een trekschuit, voortgetrokken door een paard dat op het jaagpad loopt.

De trekschuit werd, zoals de naam al zegt, getrokken of zoals de mensen dat vroeger zeiden, gejaagd. Het jagen van de schuiten, dat deden de paarden. Op het paard zat een jongen of man, die het paard aanstuurde, de jager.

Vraag 7a Kijk eens goed naar afb. 13. Hoe wordt de boot door het paard getrokken?

.....

Afb. 14 Een trekschuit bij Den Hoorn op weg naar Delft rond 1700

De trekschuit wordt wel de intercity van de Gouden Eeuw (17^e eeuw) genoemd.

Een intercity is een snelle trein. Waarom zou de trekschuit daarmee vergeleken worden?

Omdat.....

Tip: Vergelijk de trekschuit met andere vervoersmiddelen in die tijd (bijv. paard, rijtuig, zeilschip) en hun snelheid en comfort.

Er is wel heel veel veranderend in het vervoer van de afgelopen 150 jaar!

Met welke vervoersmiddelen kun jij nu reizen naar bijvoorbeeld Den Haag of Rotterdam?

.....

Tot slot

We hopen dat je het leuk vond om meer te weten over monumenten en erfgoed. En natuurlijk dat je er veel van hebt geleerd.

Veel plezier op Kindermonumentendag!